

Dalby S:4>5, Lundavägen

Fornlämning RAÄ Dalby 40:1/L1988:815
Dalby, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län
Arkeologisk schaktningsövervakning 2022/2023
Sebastian Boström

Titel: Dalby S:4>5, Lundavägen

Författare: Sebastian Boström

Kulturmiljörapport: 2023:13

Omslagsbild: Schaktning för gång och cykelpassage över Sandbyvägen. Foto taget mot norr.

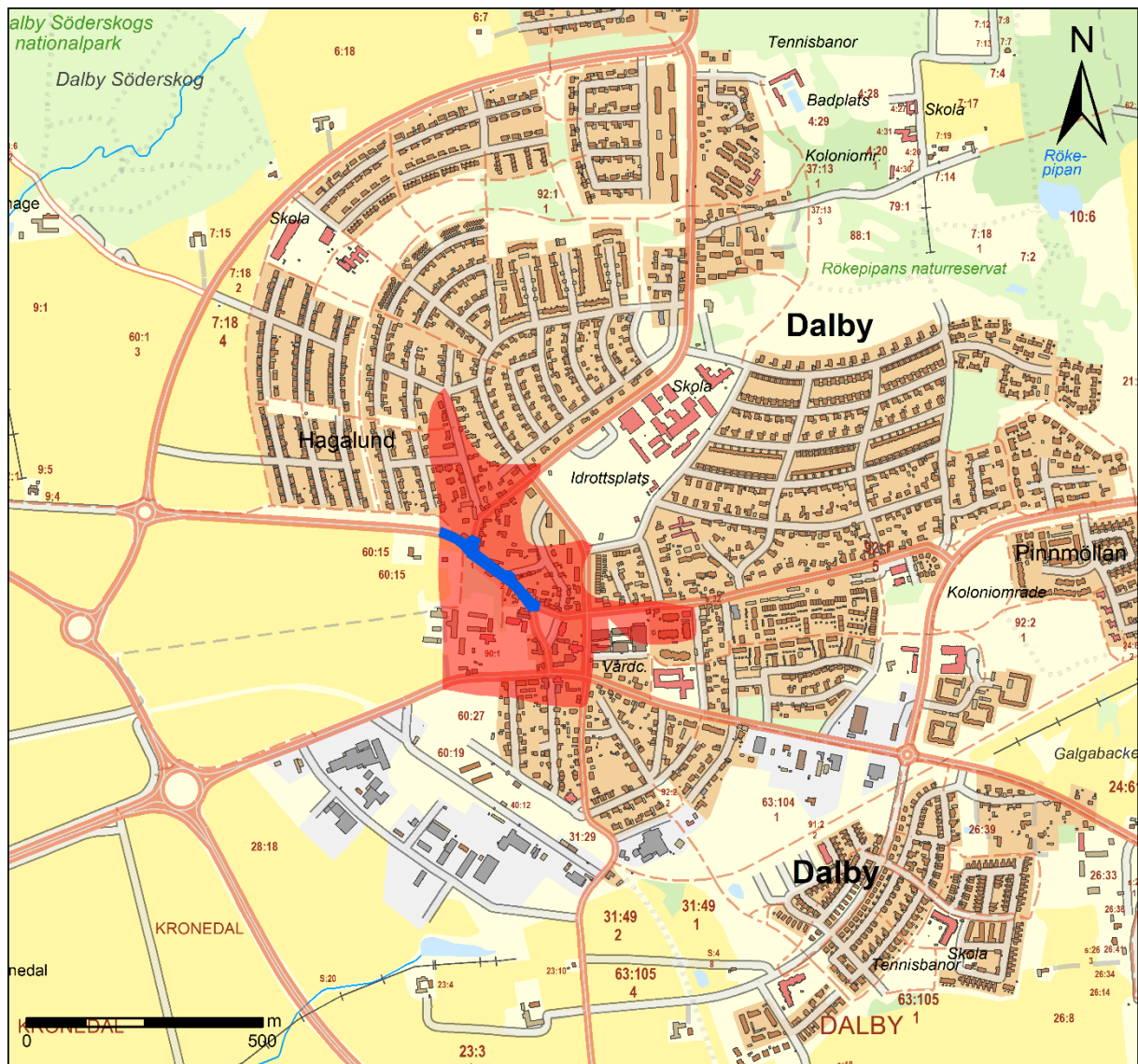
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	4
Genomförande och resultat	4
Kulturlagerstatus.....	6
Förslag på fortsatta åtgärder	6
Administrativa och tekniska uppgifter	7
Referenser	8
Bilagor.....	8
Bilaga 1. Sektionsritningar.....	9

Sammanfattning

- I samband med anläggandet av ny gång- och cykelväg på fastighet Dalby S:4>5, längs med Lundavägen i Dalby utfördes en arkeologisk schaktningsövervakning efter länsstyrelsens beslut (Lst dnr:431-17101-2022, Kulturens projektnr. A_2022_0064).
- Arbetet berörde en yta av omkring 1700 m². Merparten av de schakt som upptogs hade ett djup mellan 0,20 – 0,70 m, men även djupare schakt, på uppemot 1,40 m, upptogs med syfte att flytta befintliga dagvattenbrunnar.
- De ytliga schakten berörde till stor del bärlager och fyllningar i ledningsschakt, men i ett område framkom kulturlager från ett djup av 0,20 m till 0,60 m.
- I ett av de djupare schakten framkom också kulturlager från ett djup av 0,30 m och ner till ett djup av 0,80 m.
- Påträffade kulturlager utgjordes av fyllningar i en damm samt ett gränsdike som genom historiska kartor kunnat dateras till slutet av 1700-talet. Kulturlagerna var välbevarade, något fuktiga och med inslag av organiskt material.

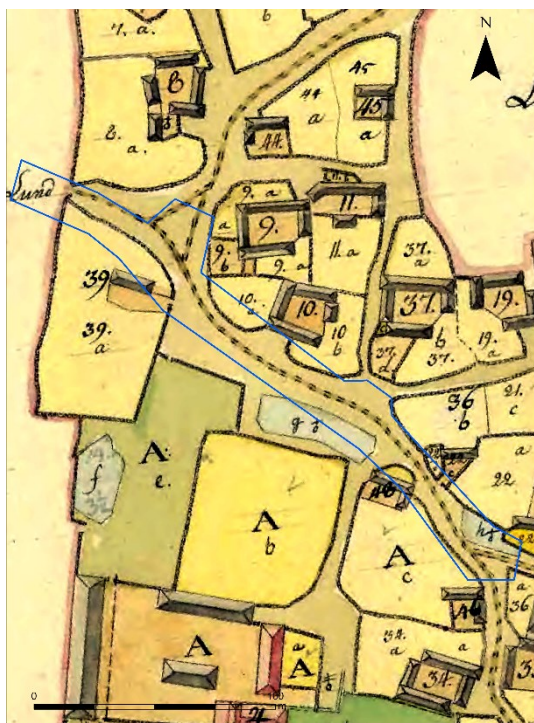
Figur 1. Mot bakgrund av fastighetskartan över Dalby med fornlämning L1988:815/ RAÄ Dalby 40:1 markerad i rött och undersökningsområdet i blått. ©Lantmäteriet.

Inledning

I samband med anläggandet av ny gång- och cykelväg längs med Lundavägen i Dalby utfördes en arkeologisk schaktningsövervakning enligt länsstyrelsens beslut (Lst dnr:431-17101-2022, Kulturs projekt nr. A_2022_0064). Aktuellt undersökningsområde var beläget i de centrala och nordvästliga delarna av fornlämning L1988:815/Dalby 40:1.

Fornlämningsmiljö

Dalby ligger på Romeleåsens sydslutning, på Lundaslättens nordöstra utkant. Området kring Dalby är fornlämningsstätt med lämningar daterade till stenåldern och framåt. Även Dalby har gamla anor med kyrka, kloster och kungsgård som etablerades under 1000-talet. Enligt Erik Cinthio började troligen Sven Estridsen att uppföra en stenkyrka i samband med att han placerade Egino som biskop i Dalby år 1060 (1989:22ff). Delar av kungsgården, som är belägen väster om kyrkan, uppfördes troligtvis samtidigt som kyrkan (Cinthio 1983:91f). Under senare delen av 1000-talet var Dalby ett viktigt administrativt centrum för statsmakten och kyrkan. De munkar som verkade där under 1000-talet tillhörde (troligen) benediktinerorden. Klostret reformerades vid början av 1100-talet och löd därefter under S:t Augustinius regler, liksom bröderna vid domkyrkan i Lund. Hela sockenkyrkan, den mellersta delen av klosterkyrkan samt två tredjedelar av byn brann ned år 1388 och år 1452 kom även klostret att lida skada i samband med Karl Knutssons härjningar. År 1530 bestämde Kristian I att klostret skulle sekulariseras och tillsatte då Anders Bille som förste länsherre (Cinthio 1983, 1989).

Figur 2. Karta över Dalby upprättad år 1787 med undersökningsområdet markerat i blått. L40-2:3 ©Lantmäteriet.

I Dalby klostrets intäktsbok från år 1530 framgår att det i Dalby vid denna tid fanns 38 gårdar (Ericsson & Guldåker 2015:4). Enligt en geometrisk karta över Dalby från år 1719, låg det något färre gårdar i byn i början av 1700-talet.

Det aktuella undersökningsområdet följer den äldre vägsträckan från 1786 års geometriska karta, men inom området finns även delar av ett antal gårdar och två dammar (figur 2).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

År 1981–1982 genomfördes två undersökningar öster om kyrkan. Vid undersökningarna påträffades syllstenar och lämningar efter minst två byggnader, vilka kunde dateras till 1500–1600-talet. Båda byggnaderna kan ha varit sammanbyggda med den östra klosterlängan (Wallin 1985).

I samband med ombyggnation av Skjutsstallarna i Dalby år 2005 påträffades intakta medeltida kulturlager från 0,50 m djup ned till schaktbotten på 0,80 m djup. Bland annat dokumenterades ett brandlager och en stenläggning, vilket tyder på att en äldre gård legat på platsen (Karlsson 2005).

Under 2014 och 2015 genomfördes en arkeologisk förundersökning i kv Banken 6. Där framkom bland annat odlingslager, syllstensrader, en stenläggning, och en keramik skärva av typen yngre rödgoods (Ericsson & Guldåker 2015).

År 2020 genomfördes en schaktningsövervakning i samband med fjärrvärmedragning längs en omkring 250 m lång sträcka mellan Kungsgårdens huvudbyggnad, annex och arbetarbostad. Vid arbetet dokumenterades bland annat grundmurar och stenläggningar från en byggnad samt ett brandlager (Guldåker in prep).

Samma år utfördes ytterligare en arkeologisk schaktningsövervakning inom fornlämningen, denna gång i samband med ett upprustningsarbete av Trekanten i den södra delen. Vid schaktningsövervakningen framkom en äldre gatubeläggning, brunnar, avfallsgropar, stolphål och ett dike, vilka alla kunde dateras till högmedeltiden. I samband med schaktningsövervakningen noterades en kulturlagermäktighet på omkring en meter (Lidh 2022).

Genomförande och resultat

Anläggandet av den nya gång- och cykelvägen innebar en breddning av befintlig gångbana på båda sidor av Lundavägen, längs en 200 m lång sträcka mellan Sandbyvägen i väst och Trekanten i öst. Arbetet omfattade även anläggandet av upphöjda gång- och cykelpassager längst med sträckan.

Merparten av schaktningsarbetet genomfördes på djup av mellan 0,20–0,70 m, men i samband med breddningen av gångbanorna så flyttades även sex dagvattenbrunnar längre in i vägbanan, vilket medförde schakt uppemot 1,40 m djupa och 1,50 m breda. Det generellt grunda schaktdjupet i gång- och cykelbanan, och det faktum att merparten av brunnarna flyttades längs med tidigare ledningsdragningar bidrog till att ingreppets påverkan på fornlämningen kunde begränsas.

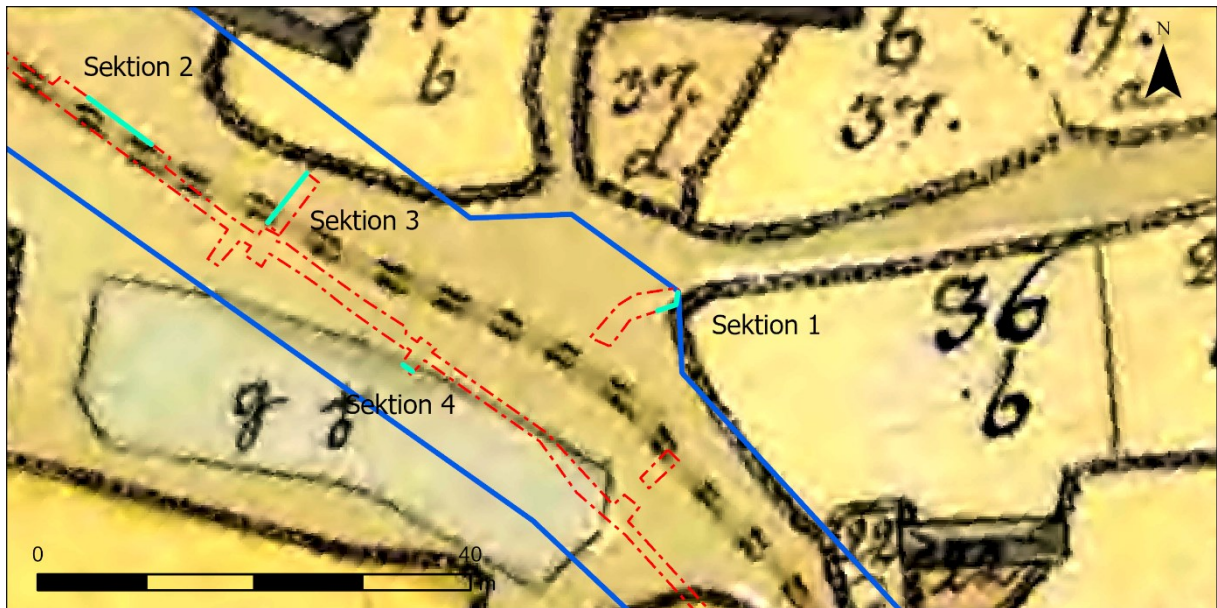
Figur 3. T.v. Schaktning för gång- och cykelväg längs med Lundavägen. Merparten av schaktningsarbetet utfördes på ett djup av 0,55 m. Fotografi taget mot öst. Figur 4. T.h. Schaktning längs den nordöstra sidan av samma väg. Här uppmättes schaktdjup på omkring 0,40 m. Fotografi taget mot väst.

Berörda massor bestod till stor del av bärlager och fyllningar i ledningsschakt. I flera fall var massorna uppblandade med äldre kulturlager med inslag av tegel, träkol och enstaka djurben. Vid schaktning intill fastigheterna Kaniken 2 och Hjulmakaren 1 kunde dock intakta äldre kulturlager dokumenteras. I det schakt som upptogs norr om Kaniken 2 noterades ett 0,35 m tjockt kulturlager bestående av gråbrun lera med inslag av tegel på ett djup av 0,20 m under dagens markyta. Lagret tolkas utgöra fyllningen till den damm som ska ha legat på tomten under 1700-talet (sektion 4, figur 6). Nivå för morän påträffades ej i samband med denna del av schaktningsarbetet, vilket medförde att lagrets totala omfattning inte kunde uppmätas.

Figur 5. Djupschakt för flytt av dagvattenbrunn. Berörda lager bestod av fyllning i ledningsschakt och bärlager. Se sektion 5. Fotografi taget mot norr.

Intill Hjulmakaren 1 dokumenterades äldre kulturlager från 0,20 m under dagens markyta till ett djup av 0,80 m. Här kunde två separata kulturlager noteras, varav det äldsta bestod av ett gråsvart, fuktigt lager med lera innehållande tegel, djurben och träkol. Utifrån kartmaterialet från 1786 skulle det understa av dessa lager kunna utgöra fyllningen i ett dike (sektion 1, figur 6). Ovan fyllningen framkom ett lager med ljusbrun lera med inslag av tegel och djurben, vilket har tolkats som ett odlingslager. Morän påträffades på ett djup av 0,80 m. Då diket och dammen finns återgivet i det historiska kartmaterialet så kan fyllningarna och de påträffade odlingslagerna dateras till efter mitten av 1700-talet.

Figur 6. Sektion 1 sammanfaller med dikesmarkeringen på kartan från år 1786. Det relativt djupa kulturlagret som dokumenterades här skulle därför kunna utgöra fyllningen i diket. Likaså sammanfaller sektion 4 med en damm vilket föranlett att det kulturlager som dokumenterades här tolkats som fyllnadsmassor. L40-2:3. ©Lantmäteriet

Kulturlagerstatus

Intakta äldre kulturlager påträffades i samband med schaktning intill två fastigheter, Kaniken 2 och Hjulmakaren 1. Lagerna påträffades på djup av 0,20–0,80 m. De undersökta kulturlagerna kan konstateras välbevarade då de var fuktiga, tydligt avgränsade samt innehöll organiskt material. Med hjälp av historiska kartor har lagerna kunnat dateras till perioden efter 1700-talet. Större delen av markarbetet längs med Lundavägen kom endast att beröra moderna bärlager och fyllning i ledningsschakt, då schaktningen inte genomfördes i den omfattning som specificerats i ansökningen. Merparten av markarbetet berörde massor till ett djup av 0,50 m och baserat på tidigare arkeologiska iakttagelser så förekommer äldre kulturlager från djup av omkring 0,50–0,80 m (Ericsson & Guldåker 2015; Lidh 2022).

Förslag på fortsatta åtgärder

Då arbetet är avslutat föreslås inga vidare åtgärder, men eftersom arbetsföretaget i stort endast berörde ett djup av omkring 0,50 m, kan det fortfarande finnas äldre kulturlager bevarade på ett större djup. Därför bör också framtida markarbeten inom området stå under övervakning av arkeologer.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens dnr	431-17101-2022
Fornlämningsnr	RAÄ Dalby 40:1
Lämningsnr, fornreg	L1988:815
Kulturens projektnr	A_2022_0064
Trakt/kvarter/fastighet	Dalby S:4>5
Socken	Dalby
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Vägarbete/Breddning av gång och cykelbana
Uppdragsgivare	Lunds kommun
Typ av undersökning	Schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Sebastian Boström
Fältarbetslid	2022-12-02 – 2023-02-06
Fälttid, arkeolog, tim	14 h
Yta, m²	256 m ²
Kubik, m³	200 m ³
Fyndmaterial	Inga fynd tillvaratogs
Ritning, dokumentation	1 st A3 ritfilm: 5 sektionsritningar skala 1:20
Foto	45 digitala fotografier
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Dalby

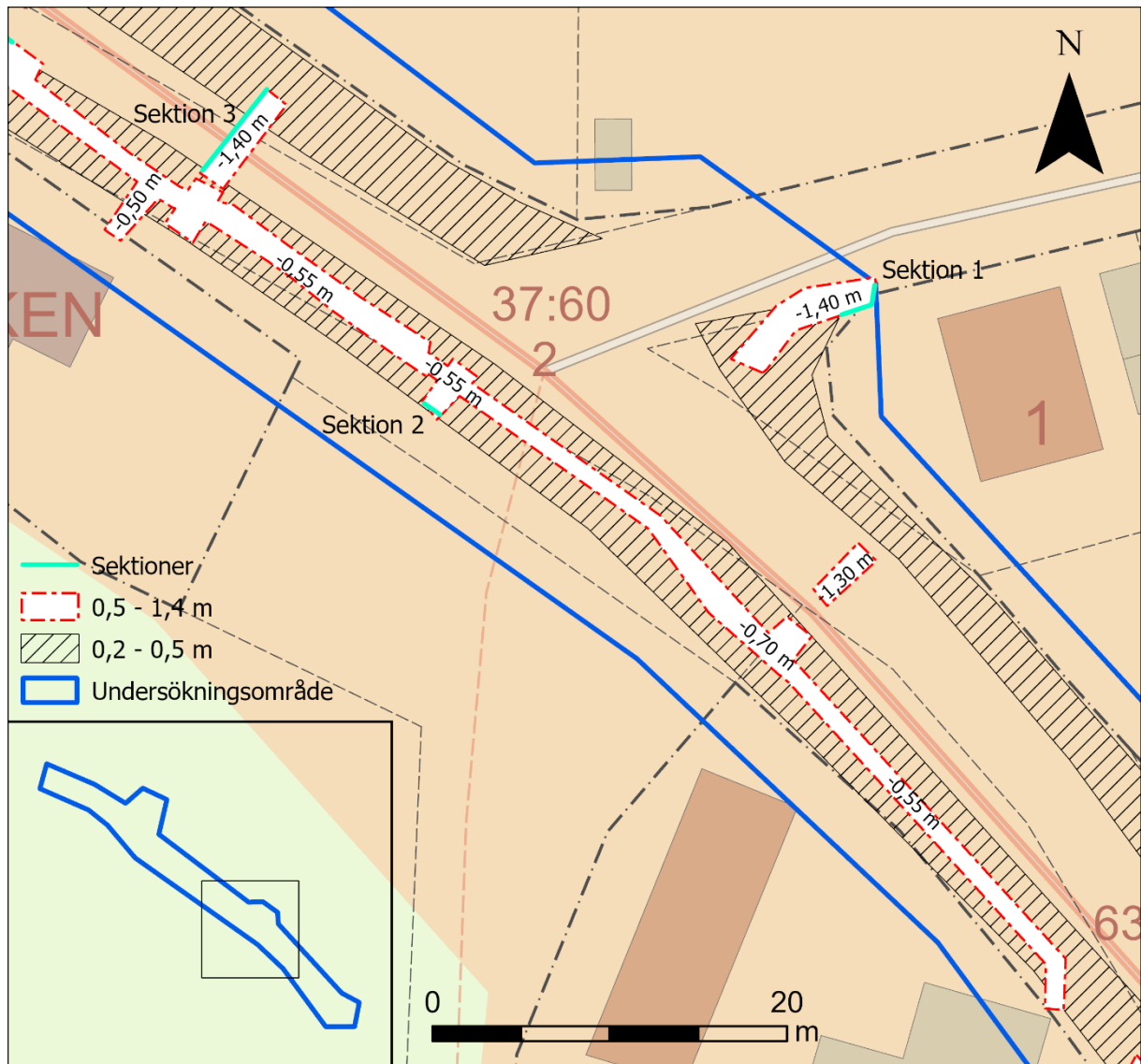
Referenser

- Cinthio, Eric. 1983. Dalby Kungsgård: medeltidsarkeologin som historisk vetenskap. *Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens årsbok 1983*. Stockholm.
- Cinthio, Eric. 1989. Benediktiner, augustiner och korherrnar. *Skånes hembygdsförbunds årsbok 1987/88*. Lund.
- Ericsson, Gertie. & Guldåker, Aja. 2015. Kv Banken 6, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. *Kulturmiljörapport 2015:32*. Kulturen. Lund
- Guldåker, Aja. In prep. Dalby 60:1. Arkeologisk schaktningsövervakning och kontroll.
- Karlsson, Mattias. 2005. Kv Gästis 1, Dalby medeltida bytomt, RAÄ 40, Dalby socken. Arkeologisk förundersökning 2000. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 161. Kulturen. Lund.
- Lidh, Linnea. 2022. Dalby 63:4 m fl. Dalby socken och Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2020-2021. *Kulturmiljörapport 2022:20*. Kulturen. Lund.
- Wallin, Lasse. 1985. Kvarteret Klostret i Dalby. Medeltida och eftermedeltida byggnadslämningar. Arkeologisk undersökning 1982. *Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Rapport UC 1985:15*. Stockholm/Lund.

Bilagor

1. Plan- och sektionsritningar

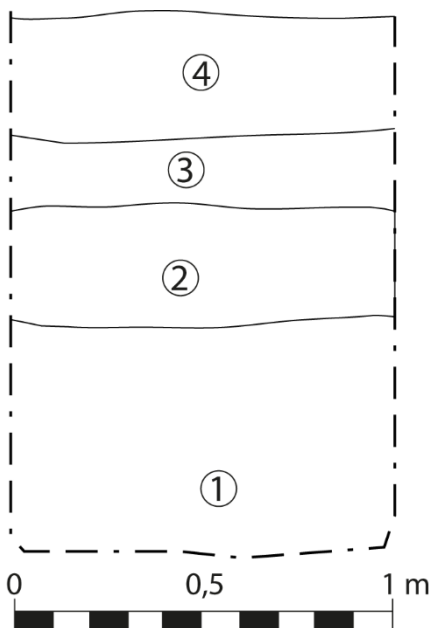
Bilaga 1. Plan och sektionsritningar.

Figur 1. Planritning över den östra delen av undersökningsområdet. Streckat område anger schakt för anläggning av gång och cykelbana. Röd streckning markerar djupare schakt som upptogs i samband med flytt av brunnar och ledningsdragning. © Lantmäteriet.

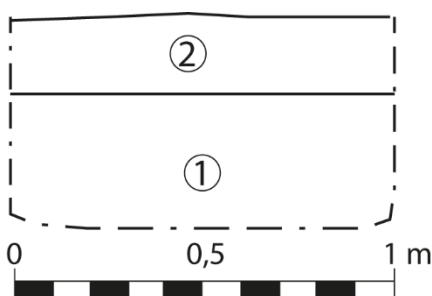
Symbolförklaringar

	Lager
	Fyllning
	Stolphål
	Konstruktion
	Nedgrävning
	Det stratigrafiska objektets begränsning
	Schaktbegränsning
	Skuren av yngre nedgrävning
	Osäker begränsning
	Släntpilar

Sektion 1, mot Ö

1. Gulbrun, kompakt, sandig lera. Morän.
2. Gråbrun, kompakt lera med inslag av tegelbrockor, träkol och djurben. Något fuktig. Kulturlager, möjlig fyllning i gränsdike.
3. Ljusbrun lera med inslag av tegel. Kompakt och fuktig. Utjämningslager anlagt efter igenläggning av dike.
4. Brun till gråbrun, lucker, humös lera med inslag av tegelflis, djurben och träkol. Odlingsjord/trädgårdsjord.

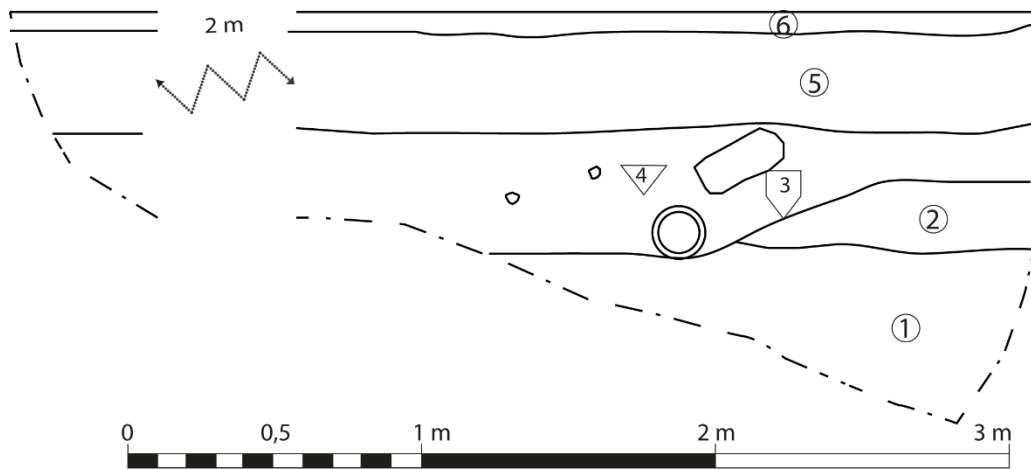

Sektion 2, mot SV

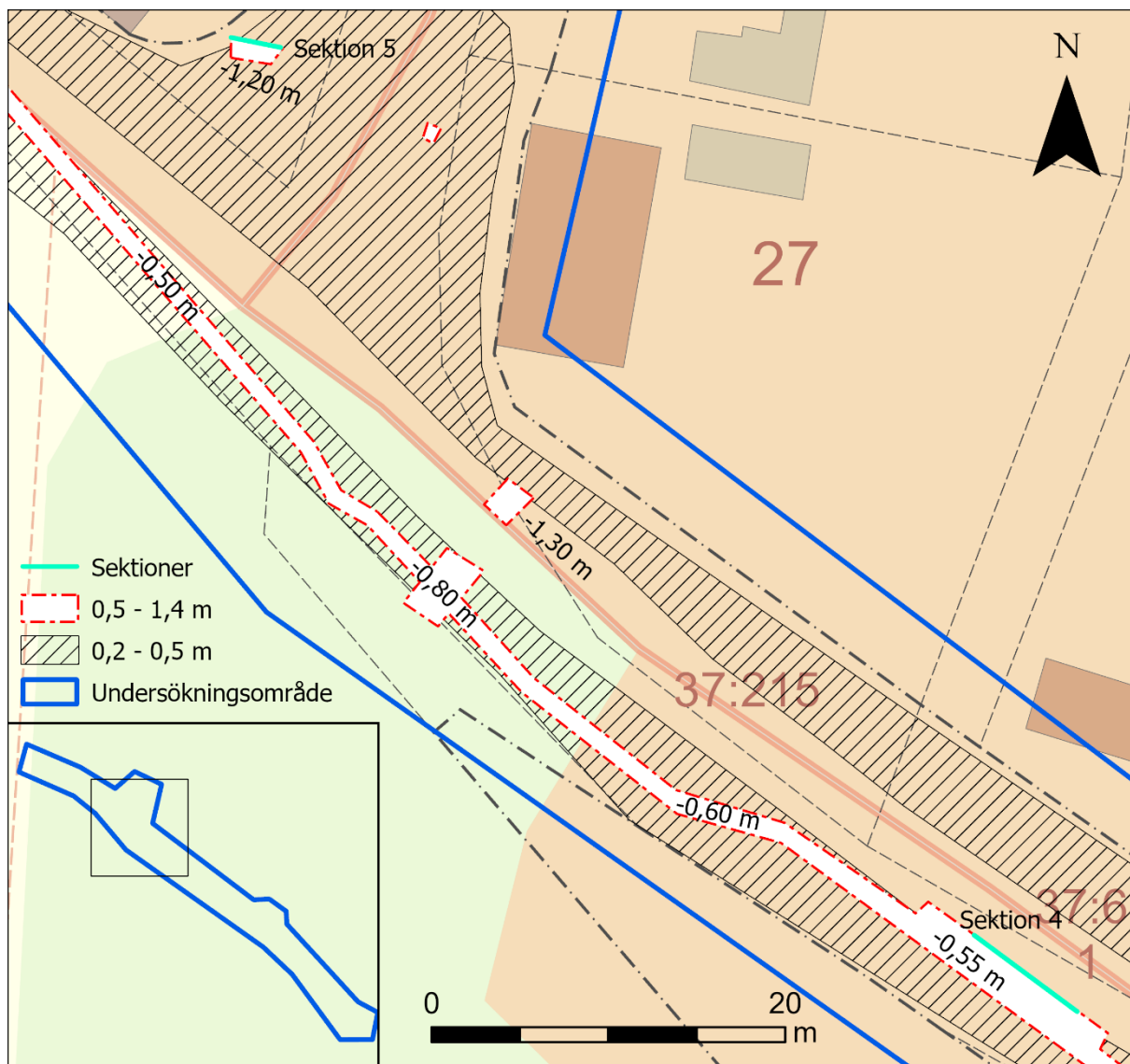
1. Gråbrunt kulturlager med inslag av lera, tegel och sot. Möjlig fyllning i damm.
2. Brun, humös matjord.

Sektion 3, mot NV

Då de modernt avsatta lagerna fortsätter 2,5 m mot sydväst redovisas här endast en del av sektionen.

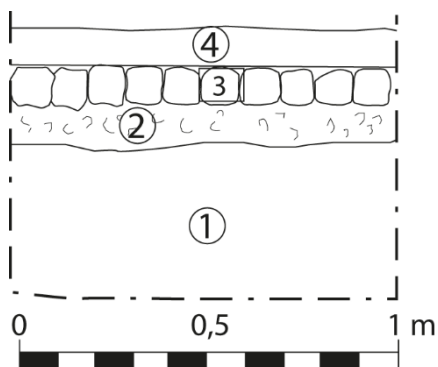
1. Rödbrun siltig, sandig lera med inslag av sten. Hårdpackat. Fyllnadsmassor i ledningsschakt.
2. Gråbrun och rödbrun siltig lera med inslag av träkol, sten och kalkbruk. Äldre kulturlager blandat med moderna massor.
3. Nedgrävning VA-ledning.
4. Rödbrun siltig lera med inslag med sten, varav en 0,30×0,20 m. Fyllning i VA-schakt.
5. Gulbrun, grusig sand. Modernt bärlager.
6. Makadam. Modernt bärlager.

Figur 2. Planritning över den västra delen av undersökningsområdet. Streckat område anger schakt för anläggning av gång och cykelbana. Röd streckning markerar djupare schakt som upptogs i samband med flytt av brunnar och ledningsdragning. © Lantmäteriet.

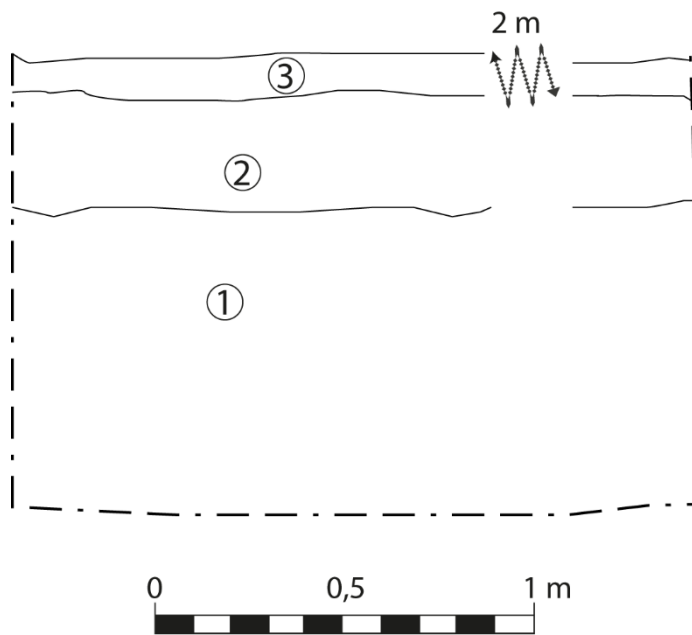
Sektion 4, mot NÖ

Då lagerföljden är densamma längs hela sträckan så redovisas endast 1 m av den 8 m långa sektionen.

1. Brunsvart, siltig lera. Rikligt med träkol, tegelflis, aska och sand. Äldre kulturlager uppblandat med sand som återanvänts som bärlager. Hårdpackat, urlakat, nedbrutet och torrt.
2. Gråbrun sand. Bärlager under gatsten, ca 1800–1900-tal.
3. Makadam och gatsten. Äldre vägbeläggning, ca 1800–1900-tal.
4. Asphalt.

Sektion 5, mot N

1. Hård, kompakt, rödbrun, siltig lera med inslag av träkol, tegelflis, aska, sand och sten. Äldre kulturlager blandat med moderna fyllnadsmassor, troligtvis ditlagt i samband med tidigare markabeten.
2. Gulbrun, grusig, hårdpackad sand med inslag av grus. Moderna bärlager.
3. Makadam och asfalt. Modern gatumark.

2023

- 2023:1 Innerstaden 2:1 Lund, Bantorget, intill Grand Hotel, RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning och förundersökning år 2017–2018. Aja Guldåker.
- 2023:2 Kv Kulturen 4, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk slutundersökning, schaktningsövervakning och kontroll år 2021. Sebastian Boström.
- 2023:3 Kv Bagaren 6, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019–2021. Kristoffer Brink.
- 2023:4 Kv Furan 9, Vellinge, Fornlämning RAÄ Vellinge 17:1/L1988:7232. Vellinge bytomt, Vellinge socken och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning och schaktningsövervakning 2019–2021. Linda Billström, Linnea Lidh och Mattias Karlsson.
- 2023:5 Gylleholmsgatan. Fornlämning L1988:5060/Raä Lund 175:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Imelda Bakunic Fridén.
- 2023:6 Kv Brunius 18, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning år 2019. Kristoffer Brink.
- 2023:7 Kv Paradis 51, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning. Kristoffer Brink & Aja Guldåker.
- 2023:8 Kv Hospitalsträdgården 10, Lund. Fornlämning RAÄ Lund 73:1/L1988:5459, Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Kristoffer Brink.
- 2023:9 Stora Råby 34:46. Fornlämning L1988:6568. Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Imelda Bakunic Fridén & Krister Kåm Tayanin
- 2023:10 1600-talsparken Karl XI stenar. Fornlämning RAÄ Östra Sallerup 5:1/L1989:4041. Östra Sallerups socken, Hörby kommun, Skåne län. Förstudie 2023. Aja Guldåker.
- 2023:11 Kv Föreningen 13, Lund. Fornlämning L1988:5459 / RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022. Linnea Lidh.
- 2023:12 Lilla Råby 18:39. Fornlämning L1988:5458/RAÄ Lund 73:1. Lunds stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022-2023. Imelda Bakunic Fridén
- 2023:13 Dalby S:4>5, Lundavägen. Fornlämning RAÄ Dalby 40:1/L1988:815. Dalby, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk schaktningsövervakning 2022/2023. Sebastian Boström.